

Aalesund Historielag
Postboks 150, 6001 Ålesund
aalesund.historielag@gmail.com

Fortidsminneforeningen
Postboks 114, 6001 Ålesund
sunmore.lokallag@gmail.com

Ålesund kommune
v/ ordfører Eva Vinje Aurdal
Ålesund Rådhus
herst.

Ålesund, 9. februar 2016.

Opprop for byantikvar og styrking av kulturminnevernet i Ålesund

I forkant av lokalvalget i fjor arrangerte Aalesund Historielag og Fortidsminneforeningen et folkemøte om byutvikling og arkitektur. Et hovedspørsmål var: Trenger vi en byantikvar i Ålesund? Dette har blitt diskutert flere ganger gjennom mange år, men stadig vekk har problemstillingen prelet av på det politiske flertallet. Undertegnede foreninger vil nok en gang argumentere for hvorfor det er viktig å styrke kulturminnevernet her i byen.

Ålesunds historiske arkitektur er internasjonalt anerkjent og følgelig særlig verneverdig. Siden 1970-åra har vi sett en stadig forvitring av det bygningshistoriske særpreget i byen. De siste 40 år har samtidig en lang rekke fagfolk overbevisende argumentert for vern av jugendbyen, men veldig få konkrete og varige resultater har kommet ut av diskusjonen. Minst 25 % av bebyggelsen oppført etter bybrannen i 1904 er forsvunnet. Ingen har oversikt over hvor mye originalt inventar som fortsatt finnes i de gjenværende husene. Så mye som ca 50% av den opprinnelige jugendbyen Ålesund er sannsynligvis gått tapt. Hvert år er det stor festivitas omkring bybrannen, men hva med byen som vokste frem som følge av denne hendelsen? Jugendbyen blir stadig markedsført som Ålesunds juvel, men illusjonen slår sprekker i møte med realitetene.

I 2007 besluttet den norske avdelingen av ICOMOS, som er rådgiver for Unesco i spørsmål om verdensarv, å sette Jugendstilbyen Ålesund opp på listen blant de fem mest truede kulturminnene i Norge. Ålesunds verdensberømte arkitekturarv og særpregede bymiljø er en av de mest verdifulle ressursene hele byens befolkning har på lang sikt. En aktuell undersøkelse viser at Ålesund kommune forvalter sine kulturminner på en dårlig måte (jfr. <http://www.riksantikvaren.no/Aktuelt/Nyheter/Desse-kommunane-er-best-paa-kulturminne>). Riksantikvaren mener Ålesund må styrke sin satsing på bevaring av kulturminner og oppfordret byen for et par år siden å få på plass en byantikvar.

Kulturminnevern har i dag ingen fast forankring i Ålesund kommunes administrasjon. Ordningen med at VH Plan og bygning får høringsuttalelser fra museene i byen er ikke godt nok for å bevare det historiske bygningsmiljøet. Hverken planavdelingen eller noen av museene i Ålesund har kulturminnevern blant sine satsingsområder. Tilsynelatende mangler her både kompetanse og interesse for nødvendige prioriteringer. I flere tilfeller har det vist seg at Fylkeskonservatoren og Riksantikvaren og er for langt unna til å kunne opprettholde et effektivt kulturminnevern i Ålesund. Kronikker og appeller fra foreninger og privatpersoner synes ikke å nå frem hos de styrende kreftene i byen.

Ålesunds unike arkitekturarv vil komme til å forfalle enda mer uten grundig innskjerping på flere områder. Tiltak som er viktige å få i gang snarest i forbindelse med ungdombyen er: 1) å revidere og overholde verne- og byformingsplanen, 2) å registrere tilstanden til alle husene oppført i sentrum etter bybrannen, 3) å bygge opp et huseier- og håndverkernettverk som holdes løpende oppdatert, 4) å opprette en komite som går på synfaring til verneverdige hus før oppussingsprosjekter settes i gang. Ålesund kommune kunne fått uvurderlig hjelp i sin forvaltning av ungdombyen dersom man hadde hatt fagfolk som utelukkende arbeidet med kulturminner. Kulturminnevernet gjelder i tillegg til gjenreisingsbebyggelsen etter bybrannen også i høyeste grad trebyen, funkishus, byvillaer med hageanlegg samt en rekke andre kulturminner som historiske havneanlegg, veier, gateløp m.m. En byantikvar vil her kunne bidra positivt som viktig instans med effektiv slagkraft.

Særpreget i Ålesund blir stadig fremhevd, men i realiteten har man ikke foretatt langsiktige og varige tiltak for å stoppe ødeleggelse av kulturminnene her i byen. Foreløpig har det ikke vært noen politisk vilje i Ålesund til å gjøre noe. Samtlige politikere i panelet ved Folkemøte om byutvikling og arkitektur 2015 var enige i at det arkitektoniske og kulturhistoriske særpreget i Ålesund må bevares. De aller fleste politikerne mente også at man må ha fagkompetansen i orden. Da er jo spørsmålet om politikerne nå faktisk vil handle eller bare prate. En Robek-kommune kan selvfølgelig stille spørsmålet: Har vi råd til å forvalte kulturaven vår? Men kanskje det virkelige spørsmålet er: Har vi råd til å la være å ta vare på Ålesunds unike bygningsarv?

En byantikvar i Ålesund vil være en god løsning for å opprettholde det kulturhistoriske særpreget og sikre fagkompetansen på alle felt innen kulturminnevernet. Å gi midler til ett av museene i byen for å opprette en antikvarstilling el.l. vil ikke være noen god løsning på lang sikt. En slik stilling vil bli underlagt museets satsingsområder. En byantikvar må ha ansvaret for mer enn bare ungdombyen. Dette må være en fristilt instans i kommunen med grundig faglig innsikt og reell innflytelse i kulturminneversaker. Ålesund har noen fredede hus, og en byantikvar vil også kunne være en viktig instans for å ivareta disse.

Vi viser til vedlagte notat utarbeidet som bakgrunn for temaene diskutert under nevnte folkemøte om byutvikling og arkitektur. Dette gir en innføring i helt sentrale grunner til hvorfor Ålesund trenger en byantikvar og hvorfor det er så viktig å styrke det generelle kulturminnevernet her i byen. Vedlagt følger også en aktuell rapport utarbeidet av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Den ser på styrker og svakheter ved ulike måter å organisere kulturminneforvaltningen på i norske kommuner. Her betones viktigheten av en byantikvar, som vil gi en synlighet og en bevissthet rundt spørsmålet om kulturminnevern. Poenget er at det ikke er nok bare å opprette en byantikvarstilling. Den må bli tildelt et viktig innhold, og det organisatoriske er derfor viktig.

Vi diskuterer gjerne disse spørsmålene videre i møte med ordfører og politikere i Ålesund.

Med vennlig hilsen

Styret i Ålesund Historielag

v/ leder Oddmund Kjell Olsen

Styret i Fortidsminneforeningen Sunnmøre lokallag

v/ leder Elise A. V. Måseidvåg

Vedlegg 1: Notat, *Problemstillinger i forbindelse med kulturminnevern i Ålesund.*

Vedlegg 2: NIBR-rapport, *Modeller for institusjonalisering av kulturminneforvaltning i norske kommuner.*

Kopi sendes til: Varaordfører, Rådmann, Formannskap, VH Plan og bygning, VH Kultur i Ålesund kommune, samt Fylkeskonservatoren i Møre og Romsdal, Riksantikvaren, Sunnmørsposten, Nytt i Uka, NRK Møre og Romsdal.